

C) cikk (2) bekezdés

Vörös Imre jogtudós, akadémikus, aki 1990-től kilenc éven keresztül volt a Sólyom László vezette Alkotmánybíróság tagja, most megjelent kötetében nagyjából a 2010 utáni időszak alkotmányossági változásait taglaló cikkeit, interjúit teszi közzé. Műfajilag színes a kötet, két terjedelmesebb, lábjegyzetekkel ellátott, tudományos jellegű írás mellett napi- és hetilapokban megjelent cikkeit, illetve a vele készült interjúkat, kiállításmegnyitón elmondott beszédeinek szövegét, sőt, még „alkotmánybíró módra” készített ételreceptjét is publikálja.

A könyv címe (*Államcsínytevők*) szellemes szóalkotás. Játékosságával mégis akarva-akaratlan finomítja a közjogi viszonyokat elemző írások, interjúk szókimondó, cizelláltan érvelő, fajsúlyos mondanivalóját. A csínytevés apróbb szélhámosság, huncutság, gyakran használják a szót gyermekek „rosszalkodásának” megnevezésére. Ezzel szemben az államcsíny, más néven puccs brutális ügylet, radikális lépés egy állam berendezkedésének megváltoztatására. Hozzáteszem, szerencsésebb lett volna, ha a könyvben kizárólag a szerző jogállamiság kérdésével foglalkozó megszólalásai kapnak helyet. Nem a többi cikkel van baj, hanem az alkotmányos berendezkedés témájához, kötetbeli dominanciájához nem nagyon illeszkednek az elegyes művek.

A címadó cikk 2012 márciusában jelent meg a *HVG*-ben. Ez a 2010-

es választásokkal hatalomra került kormány törvényalkotási dühét követve (a 2010 és 2012 közötti szűk két évben több mint háromszáz törvény született, köztük az Alkotmány helyébe lépő Alaptörvény) foglalta össze a szerző rendszerkritikájának a következő közel tíz évben, napjainkig képviselt alaptételeit. A kormány, illetve parlamenti többsége – mondja Vörös Imre – a változtatásokkal egyrészt megsértette az Európai Unióhoz csatlakozáskor vállalt kötelezettségeket, másrészt a magyar alkotmányossági normákat is. Ami az előbbit illeti, itt a mérce a Magyarország által aláírt alapokmány, amely kimondja: minden tagállam elfogadja az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Európai Egyezményét. A magyar alkotmányosságot illetően pedig, ami 2010 óta történik – fejt ki –, az a joggal való visszaélés, a kétharmados parlamenti többség ugyanis nem felhatalmazás a többség diktatúrájára. A technika egyrészt az, ha alkotmányba (Alaptörvénybe) ütközik valamilyen elképzelés, azt beleírják az Alaptörvénybe, így formálisan már nem alkotmányellenes. Másrészt, abból kiindulva, hogy a Fidesz ellenzékének belátható időn belül nem lesz kétharmados többsége, úgynevezett sarkalatos, kétharmados támogatást igénylő törvényekkel (2012-ig már 32 ilyen létezett) biztosították, hogy kormányváltáskor mozgásképtelen maradjon az új kormány, mert a sarkalatos törvé-

nyek megváltoztathatatlanok, a Fidesz által kinevezett, leválthatatlan főhivatalnokok megbéníthatják működését. Harmadrészt, a választási törvény megváltoztatásával a rendszert az addigiakhoz képest jóval aránytalanabbá tették, hogy a Fidesz lehetőleg megőrizze kétharmadát, de mindenképpen a legnagyobb parlamenti párt maradjon,

Vörös Imre már 2012-ben úgy látta: az egyes törvények 2011 végére egységes közjogi rendszerre álltak össze, csak az volt számára kérdéses, hogy együttesen alkalmasak-e a közhatalom kizárólagos birtoklását lehetővé tenni és ezt tartósan garantálni. Ekkor még óvatosan úgy fogalmazott: megítélése szerint a változtatások komolyan felidéznek ezt a lehetőséget, aggályos a helyzet. Idézte az Alaptörvény C) cikk (2) bekezdését, amely szerint: „Senkinek a tevékenysége nem irányulhat a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására, illetve kizárólagos birtoklására. Az ilyen törekvésekkel szemben törvényes úton mindenki jogosult és köteles fellépni.” Ez az Aranybulla ügynevezett ellenállási záradékának a korábbi Alkotmányból átvett, demokratikus jogállami változata, amelyben hangsúlyos elem, hogy a közhatalom kisajátítására irányuló törekvés is tiltott. Ha a gyanú megalapozott, mondta már 2012-ben is egy interjújában, az lopakodó államcsínyt jelent. Azt, hogy áll-e az aggályok megalapozottsága, elvben az Alkotmánybíróság mondhatná ki, de mint hamar kitűnt, erre nincs esély, hiszen a testületet is az új rendszer igényei szerint szabták át. (Magánszemélyek indítványát a kizárólagos hatalomra törek-

vés kivizsgálására formai okokra, a közvetlen érintettség hiányára hivatkozva utasította el testület 2013-ban.)

Már 2012-ben elmondta: értelmezése szerint mivel az Országgyűlés hozta létre az Alkotmánybíróságot, ha az ellenzék az egyoldalúan módosított választási rendszer ellenére is győzni tudna, a kialakult közjogi rendszer alkotmányosságáról az Alkotmánybíróság kötelességmulasztása miatt az Országgyűlés foglalhatna állást.

A későbbi írások az alaptételek változatlanosságával elemzik az újabb fejleményeket, így részletesen kitérnek a 2014-es, majd a 2018-as választás részeire, a határon kívülről érkező szavazatok ellenőrizhetetlenségére, a szavazatszámoló rendszer indokolhatatlan és kivizsgálatlan lefagyására, amikor volt nemzetközi ellenőrzés, annak számtalan észrevételére, tehát az ellenzék győzelmi esélyeit még kétségesebbé tevő elemekre.

A 2022-es választáson a 2019-es önkormányzati választások ellenzéki összefogásának részsikerei, a közvélemény-kutatások állása alapján esély nyílhat a 2010 óta kiépített rendszer leváltására. A kötetben olvasható írások alapján Vörös Imre gondolkodása részben ennek hatására két irányba mozdult el. Egyrészt a jogrendszer változásaiból levont következtetések bizonyossá tették számára, hogy a kormány az Alaptörvény C) cikk (2) bekezdése szerinti törekvés megvalósításához újabb eszközöket teremtett. Másrészt kimunkálta, hogy az ellenzék esetleges választási győzelme után, abban a várható esetben, ha nincs kétharmados par-

lamenti többsége, milyen módon lehet helyreállítani a jogállamiságot.

1995-ben egy interjúban Vörös azt mondta, az államcsíny befejeződött, a kiépített kizárólagos hatalomgyakorlás hétköznapi nyelven önkényuralom. A kötetben is közölt, eredetileg e hasábokon (*Mozgó Világ*, 2020. 7–8. szám) megjelent interjúban, majd több írásában is arról beszélt, hogy a koronavírus-járvány ürügyén született törvényekkel a hatalom, a törvényesség látszatával biztosított, egyszerre több okra hivatkozó kivételes felhatalmazást teremtve, átlépett az önkényuralomból a nyílt diktatúrába. A helyzetet leíró sorai már-már karikatúrának hatnának, ha nem a tényleges rendelkezésekről szólnának. A járvány idején ugyanis egyszerre három rendkívüli helyzetre hivatkozó jogrend él: a tömeges migráció ürügyén elrendelt válsághelyzet, a veszélyhelyzet és az egészségügyi válsághelyzet. Itt most nem sorolom, hogy mi mindenre ad a kormány számára lehetőséget ez a kivételes állapot, pusztán azt említem, hogy – mint Vörös Imre rámutat – az egészségügyi válsághelyzet nem szerepel az Alaptörvény által sorolt, rendkívüli felhatalmazást biztosító hatféle lehetőség között, a honvédség fegyveres járőreinek közterületre rendelése, illetve egyenruhások bevetése civil intézmények működtetésére pedig kimondottan tiltott, csak szükségállapotban lehetséges, ha a rendőrség nem képes feladata ellátására. Az Alaptörvény 2020. decemberi kilencedik módosítása a kialakított gyakorlathoz igazítva szabályozta a szükségállapotot, de ezek a szabályok csak 2023-ban lépnek életbe.

Vörös Imre, amikor a vele interjút készítőket felvetik: a kormány felhatalmazásának számos lehetőségével nem él, nem túlzás-e diktatúráról beszélni, következetesen azt válaszolja: a jogász a jogszabályok adta lehetőséget nézi, az számít, ami le van írva, hiszen, ha a rendszer úgy ítéli meg, hogy élni szükséges az eszközökkel, látszólag jogkövető módon használhatja is ezeket.

Arra a kérdésre, hogy a közjog milyen eszközei léteznek a demokráciához való visszatéréshez, a szerző 2014-ben még úgy látta: ő csak diagnosztizálta, a bajt megállapítja, de a terápia mások, a politikusok feladata. Az említett 2020-as *Mozgó Világ*-interjúban is hasonlókat mond, kiegészítve azzal: az esélyt minimálisnak látja, bár a közhatalomnak és a társadalomnak is az az érdeke, hogy ez a változás jogi keretek között, ne pedig az utcán menjen végbe. A kötet utolsó darabja egy 2021. márciusi interjú. Itt megismétli, hogy az Alkotmánybíróság szerepét az új Országgyűlésnek kell átvennie, és hozzáteszi: tárgyak alapján meg kell semmisítenie az önkényuralmat szolgáló jogszabályokat, és javasolja, hogy az úgynevezett kétharmados törvények rendszerét is szüntessék meg, hiszen ez idegen a berendezkedéstől, akadályozza a működését.

A kötetben sajnos nem kapott helyet Vörös Imrének a *Civil Bázis* nevű szerveződésben 2021 március közepén *A jogállami alkotmányosság helyreállítása* címmel tartott előadása, illetve ennek bővebb, a szervezet honlapján elérhető változata (<https://civilbazis.hu/allasfoglalas/>), amely két érdemi

kérdésben továbblép az addigi tételeinél. Egyrészt kimondja, hogy az ellenzéknek a politikai legitimitáció érdekében már a választási kampányban világossá kell tennie, hogyan kívánja felszámolni a kizárólagos hatalomra törekvés következményeit, másrészt konkrét, szövegszerű javaslatot is tesz az Alaptörvény hatályát veszítő és az új alkotmány megalkotásáig – az ország működőképességének megőrzése érdekében – hatályban maradó rendelkezéseire. Elképzelése szerint az új Országgyűlés a megalakulását követő első határozatával kimondja, hogy az Alkotmánybíróság – hatásköre gyakorlásának megtagadása miatt jogkörét az Alaptörvény C) cikk (2) bekezdése tárgykörében visszavonja, egy második határozattal pedig az Országgyűlésnek el kell rendelnie az alkotmányos jogállam helyreállítását akadályozó jogszabályok kiiktatása érdekében a jogrendszer egészének haladéktalan felülvizsgálatát.

A Vörös Imre írásaiban tárgyalt problémák jóval túlmutatnak az alkotmányjog keretein. Közvetve felveti, hogyan lehet fellépni az olyan szándékkal szemben, amely a demokrácia lehetőségét kihasználva épít ki kizárólagos hatalmat. Milyen következményekkel jár, hogy – a közvélemény-kutatások szerint – az ország nagyjából fele szemben

áll az önmagát illiberálisnak nevező berendezkedéssel, feltételezhetően a demokratikus normák helyreállítását várja, míg a Vörös Imre által javasolt eljárás esetén nyilván a másik fele így-úgy támogatná ennek inverzét?¹ Ha az ellenzék győzne a következő választáson, az alkotmányos normák helyreállításának szándéka mire jogositja fel? Ha egy új kormány nem szakít radikálisan a Fidesz teremtette berendezkedéssel, mozgásképtelen marad, ha elfogadja Vörös Imre javaslatát vagy annak valamilyen változatát, milyen precedens teremődik?

Vörös Imre elképzelésének közvétele óta többen, akik egyébként a kialakult helyzetet leíró elemzésével egyetértenek, vitatták a fentebb röviden összefoglalt megoldási elképzelését, illetve annak részleteit, egyebek között e lap előző számában Majtényi László is. Ez a vita azonban már túlterjeszkedik írásom keretén, hiszen Vörös Imre javaslata e kötetében csak töredékesen kapott helyet.

Vörös Imre: Államcsínytevők. Közéleti írások, interjúk. Budapest, 2021, Noran Libri Kiadó. 324 oldal, 3490 forint.

---

¹ vö. <https://telex.hu/belfold/2021/06/25/a-kuriale-noke-szerint-alkotmanyos-puccs-megtervezese-folyik>